

Rajgród

Gmina Rajgród leży w północnej części powiatu grajewskiego, przy granicy województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego i sąsiaduje z gminami: Prostki, Kalinowo, Bargłów Kościelny, Goniądz oraz Grajewo

W krajobrazie gminy dominują użytki rolne, ale znaczną jej część zajmują również tereny leśne (28,37%), zarządzane i nadzorowane przez Nadleśnictwo Rajgród. Od południowego wschodu gmina graniczy z kompleksem leśnym Biebrzańskiego Parku Narodowego. Nieco ponad 6% powierzchni gminy zajmują wody, związane głównie z Jeziorem Rajgrodzkim (o pow. 1514 ha, z czego 1000 ha znajduje się w obrębie gminy Rajgród) i silnie meandrującą rzeką Jegrznią, mającą swój początek we wschodniej zatoce jeziora, kontynuującą bieg przez jezioro Dręstwo i wpadającą na rozległy teren Czerwonego Bagna w Biebrzańskim Parku Narodowym. Z zatoki południowej wypływa Kanał Kuwasy, który wraz z mniejszymi kanałami i rowami melioracyjnymi tworzy sieć wód powierzchniowych na rolniczej części gminy.

Gmina Rajgród ma powierzchnię 207,16 km², zamieszkuje ją ok. 5620 mieszkańców, a średnia gęstość zaludnienia to 27 osób/km. Rajgród jest gminą rolniczo-turystyczną. Dominuje tu hodowla bydła mlecznego, działają tu również gospodarstwa ekologiczne. Tereny gminy Rajgród bardzo chętnie odwiedzają amatorzy odpoczynku nad wodą.

HISTORIA

Początki Rajgrodu sięgają średniowiecza. Wtedy właśnie nad brzegiem Jeziora Rajgrodzkiego Jaćwingowie założyli warowny gród Raj – został on zniszczony w połowie XIII w. przez mazowiecko-ruską wyprawę odwetową. Na przestrzeni wieków przechodził „z rąk do rąk” – po 1422 r. stał się grodem litewskim (w tym czasie nadano mu prawa miejskie i utworzono na jego terenie parafię), na początku XVI w. książę Mikołaj Radziwiłł włączył go do tzw. państwa Radziwiłłów. W 1568 r. Anna z Radziwiłłów Kiszczyna nadała Rajgrodowi prawa miejskie

magdeburskie, a po Unii Lubelskiej z 1569 r. Rajgród wszedł do Korony Królestwa Polskiego. Od 1571 r. do trzeciego rozbioru Polski Rajgród był miastem królewskim. Po trzecim rozbiorze Polski został włączony do Prus Nowoschodnich, a po Traktacie w Tylży w 1807 r. przejęła miasto Rosja. Po powstaniu styczniowym Rajgród utracił prawa miejskie i odzyskał je dopiero w 1924 r. Zniszczony podczas I wojny światowej po ostrzałach ciężkiej artylerii pruskiej. Udział ludności żydowskiej stanowił na przełomie XIX i XX w. 50% ogółu mieszkańców Rajgrodu.

NAJWAŻNIEJSZE ZABYTKI

- **Rynek miejski** – obecnie pl. 1000-lecia. Zachował swój pierwotny trójkątny kształt, jako że powstał przy rozwidleniu drogi wychodzącej z rajgrodzkiego dworu (jedna z dróg prowadziła na Mazowsze, a druga – na Litwę). Po II wojnie światowej rynek został obsadzony drzewami, dziś stoją przy nim kamienice z przełomu XIX i XX w.
- **Kościół Parafialny p.w. Narodzenia NMP** w Rajgrodzie. Zbudowany z czerwonej cegły w stylu neogotyckim, z l. 1906-1912, trójnawowy, z transeptem. W ołtarzu głównym XVII-wieczny obraz Matki Boskiej Rajgrodzkiej – uznawany przez wiernych za cudowny. W nawach bocznych – witraże. Parafia w Rajgrodzie została erygowana w 1519 r. przez Mikołaja Radziwiłła.
- **Drewniana kapliczka przydrożna** z połowy XIX w. Stoi w Rajgrodzie przy ul. Warszawskiej, a w jej wnętrzu znajduje krzyż z rzeźbą Chrystusa Ukrzyżowanego, z pierwszej połowy XVII w.
- **Kaplica cmentarna** w Rajgrodzie (naprzeciw kościoła) wzniesiona w stylu klasycystycznym w 1826 r.
- **Dworek w Opartowie** wzniesiony w XIX w. nad brzegiem Jez. Rajgrodzkiego przez Niedźwieckich – byłych właścicieli Opartowa.
- **Młyn na Wojdach** stojący rzeką Jegrzną, wzniesiony w

1911 r. przez Wacława Mościckiego – ostatniego właściciela majątku Wojdy, w którym znajdowało się ponad 100 ha stawów rybnych.

- **Kościół Parafialny p.w. św. Wojciecha** w Rydzewie, zbudowany w 60. XIX w., na planie prostokąta. Wewnątrz drewnianej świątyni znajdują się **zabytkowe organy**.

ATRAKCJE I WALORY TURYSTYCZNE

Połodowcowe **Jezioro Rajgrodzkie**, którego wody mieszczą się w pierwszych klasach czystości, jest typowym zbiornikiem rynnowym o pow. 15,1 km² i maks. głębokości 52 m. Należy do grupy jezior, którą możemy określić jako Pojezierze Rajgrodzkie i jest silnie rozczłonkowane – dzieli się na: odnogę południową (3,25 km²) z największą wyspą Sacin, dwie odnogi północne noszące nazwy: Jez. Stackie (4 km²) i jez. Przepiórka (3,25 km²), zbiornik główny (2 km²) z wyspą Sowiak oraz odnogę wschodnią (3,25 km²), z której wypływa rzeka Jegrznia. Wody Jez. Rajgrodzkiego poprzez Jegrznię i Kanał Kuwasy zasilają torfowiska Czerwonego Bagna, rezerwatu ścisłego na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego. Bliskość parku czyni ten zakątek jednym z najatrakcyjniejszych miejsc wypoczynkowych w kraju. Dzięki licznym rzeczkom i kanałom Jez. Rajgrodzkie jest włączone do szlaku wodnego przebiegającego z Olecka do Augustowa. Bogata roślinność przybrzeżna, a zwłaszcza bujne lasy sosnowe nad odnogą południową i zbiornikiem głównym, wytwarzają specyficzny mikroklimat. Rozbudowana linia brzegowa jeziora (56 km) oraz mocno wydłużone odnogi sprzyjają rozwojowi żeglarstwa – osiągalna długość jednego odcinka na jeziorze wynosi 12 km, a tutejsze wiatry wieją głównie z północnego zachodu.

Góra Zamkowa w Rajgrodzie, na półwyspie Jeziora Rajgrodzkiego, będącego najstarszą częścią miasta. W przeszłości było to grodzisko jaćwieskie, następnie gród książęcy, a od 1571 r. do końca XVIII w. – dwór starosty rajgrodzkiego. Obecnie z wierzchołka 15-metrowej góry można podziwiać panoramę miasta i okolice jeziora. Na jej zboczu znajduje się estrada, a u jej

podnóża – plaża miejska.

Dzięki pozyskaniu funduszy z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich nad brzegiem jeziora w Rajgrodzie zbudowano **promenadę** – ciąg pieszo-rowerowy wyposażony w ławki, latarnie, punkty widokowe i zieleni. Stąd mieszkańcy i turyści mogą podziwiać panoramę Jeziora Rajgrodzkiego, przepiękne widoki na okolicę i niezapomniane zachody słońca. Ta inwestycja uatrakcyjniła i pełniej ukazała walory naszej gminy.

1. **Rynnowe Jezioro Rajgrodzkie** o powierzchni 1514 ha, ok. 54 km linii brzegowej, średniej głębokości 17 m i najgłębszym punktem 52 m. Jezioro ma 5 odnóg, na których panują dogodne warunki do żeglowania.
2. **Kompleks leśny** obejmujący obszar 30% powierzchni gminy, który porastają lasy, głównie iglaste z przewagą sosny, w których nad brzegami jezior zlokalizowanych zostały ośrodki wypoczynkowe.
3. **Bezpośrednie sąsiedztwo z Biebrzańskim Parkiem Narodowym**, a zwłaszcza unikalnym kompleksem bagiennotorfowym „Czerwone Bagno”.
4. **Dołny bieg rzeki Jegrzni i Kanał Kuwasy** to obszar styku z najcenniejszą substancją środkowego basenu z tysiącami hektarów unikalnych w skali światowej niskich łąk, bagien i torfowisk Czerwonego Bagna. Jest to siedlisko bezcennych gatunków roślin bagiennych, ornitofauny oraz największa w Polsce ostoja naturalna łosia.
5. **Rezerwat przyrody Czapliniec** w okolicach wsi Bełda istnieje od 1930 r. na powierzchni 11,58 ha. potwierdzony prawnie w 1958 r. Rezerwat utworzono dla ochrony kolonii lęgowej czapli siwej, a jednocześnie zachowania boru sosnowego (o 200 – letnim starodrzewie) z domieszką 140 – letniego świerka, a nadto torfowiska przejściowego z wieloma rzadkimi gatunkami roślin.

Urozmaicona rzeźba terenu podnosi atrakcyjność krajobrazową, zapewniając zmienność otoczenia, kontrastowość form, liczne punkty widokowe z rozległymi panoramami, co zachęca turystów

do wędrówek pieszych, rowerowych, kajakowych po licznych szlakach na terenie całej Gminy. Na omawianym obszarze rozpoczynają się długie trzy szlaki piesze:

1. „**czzerwony**” z Rajgrodu do Biebrzańskiego Parku Narodowego;
2. „**zielony**” z Tamy nad jez. Rajgrodzkim w głąb Pojezierza Ełckiego;
3. „**żółty**” prowadzący znad jez. Rajgrodzkiego na Suwalszczyznę.

Bardzo atrakcyjny jest szlak rowerowy wokół Jeziora Rajgrodzkiego (ok. 60 km); wspaniałe widoki, zabytki, możliwość kąpieli, oraz skorzystania ze sprzętu pływającego

Bogactwo przyrodnicze tych terenów przyczyniło się do rozwoju turystyki oraz agroturystyki. Na terenie gminy, nad jeziorem Rajgrodzkim funkcjonuje kilka ośrodków wypoczynkowych posiadających własną bazę żywieniową, o najwyższym standardzie oraz najszerszym wachlarzu usług, czynny przez cały rok np. Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy Knieja” Markus Invest Sp. z o.o. Ośrodek Wypoczynkowy „Łabędź”, Ośrodek Wypoczynkowy „ŁOŚ”, „Energetyk” Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy ,Pensjonat RAJ w Rajgrodzie, Dworek Opartowo.

Zagroda Kuwasy w Woźnejwsi (obiekt gastronomiczno-hotelarski) jest położona tuż przy granicy z Biebrzańskiego Parku Narodowego. W gminie istnieją też inne liczne obiekty noclegowe: gospodarstwa agroturystyczne czy baza harcerska Orle Gniazdo (w lesie Okoniówek leżącym w granicach administracyjnych miasta), kilka kolonii domków letniskowych, rozlokowanych nad ww. jeziorami. Na terenie gminy są też dwa bary restauracyjne oraz jeden bar przydrożny.

IMPREZY CYKLICZNE

- Przegląd jasełek – styczeń
- Powitanie lata – sobótki, połączone z aukcją charytatywną – czerwiec

- Dni Rajgrodu – lipiec
- Symposium historyczne – lipiec
- Regaty żeglarskie *O błękitną wstęgę Jeziora Rajgrodzkiego* – lipiec lub sierpień
- Regaty żeglarzy niepełnosprawnych – lipiec lub sierpień
- Przegląd pieśni historycznej i religijnej – listopad

KULTURA

Przy Domu Kultury w Rajgrodzie prowadzi swą artystyczną działalność orkiestra dęta, grupa teatralna dorosłych, zespół taneczno-muzyczny dzieci i młodzieży.

Od dziesięcioleci zbocze Góry Zamkowej w Rajgrodzie, na którym ulokowany jest amfiteatr, ożywa w wigilię św. Jana. Tradycyjne sobótki zawsze przyciągały ludzi na imprezę kulturalną organizowaną przez miejscowy Dom Kultury.

Istniejące od wielu lat Towarzystwo Miłośników Rajgrodu aktywnie działa na rzecz promocji gminy, wydając książki o tematyce regionalnej, kulturowej i patriotycznej, a także mapy, składanki czy przewodniki. Nieprzerwanie od 1990 r. wydaje też miesięcznik *Rajgrodzkie Echa*, ponad to jest inicjatorem i fundatorem tablic oraz pomników upamiętniających ważne wydarzenia z historii regionu. Członkowie towarzystwa biorą udział w wielu konferencjach popularno-naukowych, sympozjach oraz wystawach. W Rajgrodzie działa też prężnie 4 Rajgrodzka Drużyna Harcerska „Ora et labora” im. bł. ks. phm. Stefana Wincentego Frelichowskiego.

PRODUKTY LOKALNE, TRADYCYJNE I REGIONALNE PODKREŚLAJĄCE SPECYFIKĘ OBSZARU

▪ RYBA

1. WĘGORZ PO RAJGRODZKU

Laureat Konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo”

Nazwa producenta: „Smakosz” Urszula Grajewska

2. SIELAWA WĘDZONA

Laureat Konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo”

Nazwa producenta: “Smakosz” Urszula Grajewska

3. **SIELAWA Z WEKA**

Laureat Konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo”

Nazwa producenta: “Smakosz” Marta Pieńczykowska

▪ **SĘKACZ**

Laureat Konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo”

Produkt zarejestrowany na Liście Produktów Tradycyjnych

Nazwa producenta: “Zagroda Kuwasy” Agnieszka Piotrowska

▪ **KARTACZE**

Produkt zarejestrowany na Liście Produktów Tradycyjnych

Nazwa producenta: “Swojskie Jadło” Iwona Staniszevska

Nazwa producenta: “Zagroda Kuwasy” Agnieszka Piotrowska

▪ **CHŁODZIEC LITEWSKI (CHŁODNIK)**

Produkt zarejestrowany na Liście Produktów Tradycyjnych

Nazwa producenta: “Zagroda Kuwasy” A. Piotrowska

▪ **JABŁKA**

▪ **ODMIANA MALINÓWKA**

Produkt rolnictwa ekologicznego

Nazwa producenta: Marian Zawistowski

▪ **RÓŻNE ODMIANY**

Produkt rolnictwa ekologicznego

Nazwa producenta: Kinga Mroziwska

Ponadto jest wiele produktów wytwarzanych w regionie, które nie są zgłoszone do bazy produktów lokalnych Województwa Podlaskiego. Wyróżniają się one naturalnymi składnikami, pochodzącymi z okolicznych gospodarstw ekologicznych, prowadzonych bez użycia chemii i nawozów sztucznych (gospodarstwa położone są na obszarze “Natura 2000” i otuliny Biebrzańskiego Parku Narodowego). Do takich produktów możemy zaliczyć: sery podpuszczkowe, chleby z różnymi ziarnami według własnych przepisów sękacze, podpiwek, miód, kartacze, wędliny

własnej produkcji, wszelkiego rodzaju przetwory z ryb.

Ryba wykorzystywana do przygotowania produktu pochodzi z pobliskiego Jeziora Rajgrodzkiego, położonego na obszarze "Zielonych Płuc Polski". Jezioro to słynie z czystej wody, zaś otaczające je lasy sosnowe wytwarzają specyficzny mikroklimat, co wzbogaca walory smakowe występujących w nim ryb.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

- 1. Towarzystwo Miłośników Rajgrodu**, 19 – 206 Rajgród, ul. Warszawska 32
Prezes: Jan Tarnacki, tel: (86) 272 17 28 (ul. Giełguda 16)
E – mail: tmr@rajgrad.pl
- 2. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi „Przyszłość”** , 19 – 206 Rajgród, Miecze 18
Prezes: Iwona Konopko – tel. (86) 273 41 13
- 3. Stowarzyszenie Yacht Club „Arcus” w Łomży, ul. Mazowiecka 1/30 – Ośrodek Żeglarski w Rajgrodzie, ul. Szkolna 7a**
Kierownik Ośrodka: Józef Zarzecki, tel. (86) 272 19 01
lub 0 505 993 100
e-mail: yachtclubarcus@wp.pl
- 4. Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju i Wspomagania Wsi „Mediator” w Kosówce, 19-206 Rajgród, Kosówka 42**
Prezes: Jolanta Rejkiewicz, tel. (86) 273 41 78
- 5. Stowarzyszenie Nad „Jegrznią”**
Woźnawieś 85
19-206 Rajgród
- 6. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Bełdzie**
Bełda 37, 19-206 Rajgród
JANUSZ KOZIKOWSKI
tel. 86 273 30 24, e-mail: szkolabelda@interia.pl

7. Ochotnicza Straż Pożarna w Rajgrodzie

Warszawska 64A, 19-206 Rajgród

tel. 86 272 17 41

www.rajgrad.osp.org.pl

MIEJSCA KTÓRE WARTO ZOBACZYĆ

1. Góra Zamkowa w Rajgrodzie

Wzniesienie o stromych zboczach sięgające do 15 m nad poziom wody, znajdujące się na półwyspie Jeziora Rajgrodzkiego najstarsza część Rajgrodu. W przeszłości było to grodzisko jaćwieskie, następnie gród książęcy, a od 1571 do końca XVIII wieku dwór starosty rajgrodzkiego. Obecnie z wierzchołka góry podziwiać można panoramę jeziora i okolice. Na zboczu góry estrada, a u jej podnóża plaża miejska

- 2. Kościół Parafialny** Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Rajgrodzie Zbudowany z czerwonej cegły w stylu neogotyckim, w latach 1906)12; trójnawowy, z transeptem. W nawach bocznych witraże. W ołtarzu głównym XVII wieczny obraz Matki Boskiej Rajgrodzkiej) w opinii wiernych uznawany za cudowny. Parafia w Rajgrodzie erygowana została w 1519 r. przez Mikołaja Radziwiłła.

3. **Rajgrodzki rynek** (obecnie Plac 1000 lecia) Zachował trójkątny kształt, ponieważ powstał przy rozwidleniu drogi wychodzącej z rajgrodzkiego dworu: jedna kierowała się ku Mazowszu, a druga na Litwę. Przy rynku znajduje się szereg kamieniczek z końca XIX wieku i pierwszych

lat wieku XX. Część z nich jest typową pożydowską architekturą.

4. **Kapliczka przydrożna** w Rajgrodzie przy ulicy Warszawskiej. Drewniana kapliczka z połowy XIX wieku. Wewnątrz duży krzyż z rzeźbą Chrystusa Ukrzyżowanego) z pierwszej połowy XVII wieku.

5. **Dworek w Opartowie** XIX wieczy dworek, murowany, wzniesiony nad brzegiem Jeziora Rajgrodzkiego przez Niedźwieckich) byłych właścicieli Opartowa.

6. **Młyn na Wojdach** Młyn wodny nad rzeką Jegrzną w Wojdach (wzniesiony w 1911 r. przez Wacława Mościckiego) ostatniego właściciela majątku Wojdy, w którym znajdowało się ponad 100 ha stawów rybnych.

7. **Kościół Parafialny św. Wojciecha** w Rydzewie Drewniany, zbudowany w latach sześćdziesiątych XIX wieku na planie prostokąta. Wewnątrz zabytkowe organy.

